

קריאות התורה והפטרות ראש השנה

כ"דרשה לפני התקיעות"

"צריך לתקוע מעומד: הגה - ונוהגין לתקוע על הבימה במקום שקורין" (שו"ע או"ח תקצה א) כשספרי התורה על הבימה.

האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל בדרשה לפני תקיעות לא היה אומר מוסר, אלא רק דברי מליצות וזכות.

קריאת התורה ליום ראשון של ראש השנה

הולדת יצחק ומילתו, גירוש ישמעאל והצלתו וברית אברהם ואבימלך (בראשית כא).

א. "וה' פקד את שרה כאשר אמר... ותלד שרה לאברהם..."
"דאמר מר: בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה" (ברכות כט).

למה ממשיכים לקרוא ומביאים לבית-הכנסת בראש-השנה את הגר וישמעאל!?

ב. "ותלד ותשב לה מנגד הרחק כמטחוי קשת פי אַמְרָה אַל אַרְאָה בְּמוֹת הַיָּלֵד... ותשא את קלה ותבך"

במכוון קוראים על בכיה של הגר, ללמדנו שכל בני וכל אנחה אינם הולכים לאיבוד, וכך ביום השני מפטירים בבכיה של רחל אמנו "רחל מבכה על בניה" (האדמו"ר מצאנו שליט"א).

ג. "ותרא שרה את בן הגר המצרית... מצחק".

מעוררים זכות על ישראל, שכל חטאיהם הינם רק בהשפעת אומות-העולם הסובבים אותם ומצחקים איתם.

ד. "...כי שמע אלקים אל קול הנער באשר הוא שם".

"לפי מעשים שהוא עושה עכשיו - הוא נידון, ולא לפי מה שעתידי לעשות. לפי שהיו מלאכי השרת מקטרגים ואומרים: רבש"ע, מי שעתידי זרעו להמית בניו בצמא אתה מעלה לו באר. והוא השיבם: עכשיו מה הוא צדיק או רשע. אמרו לו: צדיק. אמר להם: לפי מעשיו של עכשיו אני דנו וזהו באשר הוא שם..." (רש"י ע"פ רה"ש טז:).

הקשו (רא"ס) מ"בן סורר מורה שנהרג על שם סופו. הגיעה תורה לסוף דעתו, סוף שמכלה ממון אביו, ומבקש למודו ואינו מוצא, ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות. אמרה תורה: ימות זכאי ואל ימות חייב" (רש"י לדברים כא יח ע"פ סנהדרין ע"ב:).

"דאין בית דין של מעלה דנין על-שם סופו, אבל מצוה לבית דין של מטה שיודונו את הרשעים על שם סופן" (שפתי-חכמים. דברים שם).

"אף מי שאינו נזהר מפת של כותים - בעשרת ימי תשובה צריך להיזהר" (שו"ע או"ח תרג).

עצה טובה להינצל מן הדין וישראל העומדים בתפילה ביום זה יוצאים זכאים בדין (אמרי חנוך נח). ותתאים לכך קריאת ספר יונה ביום-הכפורים, כי לימדונו חז"ל (ילקוט שמעוני יונה תקו) שתשובת אנשי נינוה היתה לשעה בלבד ואח"כ חזרו לסורם, אך הקב"ה דנם לפי אותה שעה ששבו.

הפטרה ליום ראשון של ראש השנה

עליית אלקנה ונשותיו לשילה, תפילת חנה, הולדת שמואל והבאתו למשכן.

א. "הני תשע דראש השנה כנגד מי? אמר רבי יצחק דמן קרטיגנין: כנגד תשעה אזכרות שאמרה חנה בתפלתה, דאמר מר: **בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה**" (ברכות כט.).

ב. תפילה פועלת ואין להתייאש!

"יַעֲלֶה הָאִישׁ הַהוּא מְעִירוּ מִנְמִים וְמִיָּמָה... וְלַחֲנָה יִתֵּן מְנָה אַחַת אֶפְיָס כִּי אֶת חֲנָה אָהַב וְה' סָגַר רַחֲמָה. וְכַעֲסָתָה צָרָתָה... וְכֹן יַעֲשֶׂה שָׁנָה בְּשָׁנָה מִדֵּי עֲלֹתָה בְּבֵית ה' כֹּן תִּכְעָסְנָה וְתִבְקָה וְלֹא תֹאכַל. וַיֹּאמֶר לָהּ אֶלְקָנָה אִישָׁה חֲנָה לָמָּה תִבְכִּי וְלָמָּה לֹא תֹאכְלִי וְלָמָּה יָרַע לְבַבְךָ הַלּוֹא אֲנֹכִי טוֹב לָךְ מִעֲשָׂרָה בָּנִים. וְתִקַּם חֲנָה... וְתִתְפַּלֵּל עֲלֵיָהּ וּבְכַח תִּבְקָה. וְתִזְדַּר נְדָר וְתֹאמַר..."

חנה ראתה כי אלקנה משלים עם המציאות והוא כבר מתייאש, אז גמלה בליבה ההחלטה ואמרה שאם הוא כבר לא פועל, אפעל אני. אפילו במצבי ייאוש גדולים, התפילה פועלת ומשנה את המציאות (הרב אברהם שפירא זצ"ל. אמרי שפר רטז).

ג. "ויהי היום ויזבח אלקנה..."

"ובכל אתר "ויהי היום - דא ראש השנה" (זוה"ק במדבר רלא.).

"ותעלהו עמה כאשר גמלתו בפריים שלושה..."

יומיים בשנה מוקרבים שלושה פריים. בראש-השנה: עולת ראש-חודש - שני פריים (במדבר כח יא) ועולת ראש-השנה - פר אחד (במדבר כט ב) ובשבעות: עולת עצרת - פר אחד (ויקרא כג יח) ומוסף שבועות - שני פריים (במדבר כח כז).

תפילת חנה היא תפילת ראש-השנה הקדומה ביותר שבידינו, התשתית לתפילת ראש-השנה "הני תשע דראש השנה כנגד מי? אמר רבי יצחק דמן קרטיגנין: כנגד תשעה אזכרות שאמרה חנה בתפלתה, דאמר מר: **בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה**" (ברכות כט.).

ראש-השנה מוזכר בתורה כיום הזכרון ובתורה שבע"פ כיום המלכת ה' ועשיית הדין. "נתזר נדר ותאמר ה' צבקות אם ראה תראה בעני אמתך וזכרתני ולא תשכח את אמתך ונתתה לאמתך זרע אנשים... ויבאו אל ביתם הרמתה וידע אלקנה את חנה אשתו ויזכרה ה' " (שמו"א א יא-יט) "ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויגדל. ה' מוריש ומעשיר משפיל אף מרומם. ה' יחתו מריכי עליו בשמים ירעם ה' ידיו אפסי ארץ ויתן עז למלכו ויגרם קרן משיחו" (שמואל א יא-יט). ולימים ע"פ דבריה יאמר "בראש השנה יפתבון. ויבוס צום פפור יחתמו. פמה יעברון. וכמה יבראון. מי יחיה. ומי ימות. מי בקצו. ומי לא בקצו. מי במים. ומי באש. מי בחרב. ומי בחיה. מי ברעב. ומי בצמא. מי ברעש. ומי במגפה. מי בחניקה ומי בסקילה. מי ינות. ומי ינוע. מי ישקט ומי יסורף. מי ישלו. ומי יתנסר. מי יעני. ומי יעשר. מי ישפל. ומי ירום".

ד. "ותען חנה ותאמר לא אדני"

"הכי אמרה ליה: לא אדון אתה, לאו איכא שכינה ורוח הקודש גבך שדנתני לכף חובה ולא דנתני לכף זכות" (דברי עולא ואיתימא רבי יוסי ברבי חנינא. ברכות לא:).
לימוד זכות הוא המדד להשראת שכינה ורוח-הקודש! זהו העיקר בעבודתנו בימים נוראים ובכלל,

ה. "ויתן עוז למלכו ויריס קרן משיחו" (סוף דברי חנה)
כל עניינו של ראש-השנה להרים עז למלכו של עולם.

ו. "וחנה היא מדברת על לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע"

ה' מאזין תפילותינו, כדברי לוי "הקב"ה נראה רחוק ואין קרוב ממנו... מהארץ ועד לרקיע מהלך ה' מאות שנה ומרקיע לרקיע מהלך ת"ק שנה ועביו של רקיע ת"ק שנה. וכן לכל רקיע ורקיע... ראה כמה הוא גבוה מעולמו ואדם נכנס לבית הכנסת ועומד אחורי העמוד ומתפלל בלחשה והקב"ה מאזין את תפלתו. שנאמר 'וחנה היא מדברת על לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע' והאזין הקב"ה את תפילתה. וכן כל בריותיו" (ירושלמי ברכות פרק ט הלכה א).

קריאת התורה ליום שני של ראש השנה

א. עקידת-יצחק, להזכיר זכות אבות ולעורר בנו מסירות הנפש לדבר ה'.

ב. "ויהי אחרי הדברים האלה ויגד לאברהם לאמר הנה ילדה מלכה גם הוא בנים לנחור אחיד. את עוץ בלך ואת בוז אחיו ואת קמואל אבי ארם. ואת פשד ואת חזו ואת פלדש ואת דלף ואת בתואל. ובתואל ילד את רבקה שמנה אלה ילדה מלכה לנחור אחי אברהם. ופילגשו ושממה ראומה ונתלד גם הוא את טבח ואת גחם ואת תחש ואת מעקה".

"אחרי הדברים האלה ויגד וגו' - בשובו מהר המוריה היה אברהם מהרהר ואומר אילו היה בני שחוט כבר היה הולך בלא בנים היה לי להשיאו אשה מבנות ענר אשכול וממרא בשרו הקב"ה שנולדה רבקה בת זוגו וזהו הדברים האלה הרהורי דברים שהיו עיי עקידה" (רש"י).

"אברהם-אבינו בשובו מהר המוריה היה מצטער שלא נתקיים ציווי הבורא לשחוט את בנו, והתבונן בעצמו שהוא היה הגורם לזה... והתמרמר מאד ועשה תשובה על זה... ומעשה אבות סימן לבנים, כך הוא בכל דבר מצוה שעושה אדם, אחר שעושה המצוה צריך לחזור ולעיין ולפשפש במעשי המצוה אם עשה כהוגן, ולעשות תשובה על זה שלא קיים המצוה כראוי" (רבי יחזקאל מקאזמיר מובא בדברי-ישראל ממוז"ץ, וכך מסביר הרב יצחק מוולוז'ין ב"פה-קדוש", רמ"מ מקאצק, חידושי הרי"מ, ובשם-משמואל).

לזכור בראש-השנה ובעשרת ימי-תשובה שיש לחזור בתשובה לא רק על חטאים אלא אף את המצוות יש לבדוק אם נעשו בשלימות כראוי. שהרי אברהם-אבינו עשה תשובה אף לאחר שעמד בכל הנסיונות.

הפטרה ליום שני של ראש השנה

א. "כה אמר ה' מצא חן במדבר עם שרידי חרב הלוך להרגיעו ישראל... הבן יקיר לי אפרים אם

ילד שעשועים כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד... רתם ארחמנו נאום ה' " (ירמיהו ל"א)

להרגיל עצמנו בלימוד זכות, אף על הדור שהתלונן וחטא בעגל ובמרגלים.

כפי שב"זכרונות" בתפילה, מזכירים את הפסוק "זכרתי לך חסד-נעוריך אהבת כלולותיך לכתך

אחרי במדבר..." (ירמיהו ב ב).

ב. "כה אמר ה' קול ברמה נשמע... מנעי קולך מבכי... כי יש שכר לפעולתך... ושבנו בנים לגבולם"

(ירמיהו לא).

להזכיר ולעורר זכותה של רחל ומעשיה שגילתה הסימנים ללאה, כפי שחז"ל גילו לנו

שנישואי יעקב ללאה היו בראש-השנה ואז מוסרת רחל הסימנים ללאה (זוה"ק פרשת אמור),

לכך נפקדה רחל בראש-השנה כי נזכרו מעשיה וזכויותיה מיום זה והתברר שראויה היא

(ברכות כט).